

Bokanmälningar

Vägar till en svensk naturresurspolitik

För att åter väcka liv i den under senare tid något avsmalnade debatten om svensk naturresurspolitik har Centrum för Tvärvetenskap vid Göteborgs universitet givit ut en debattskrift med titeln *Vägar till en svensk naturresurspolitik*. Boken utgör ett samlingsverk under redaktörskap av latindocenten Emin Tengström. Ett tiotal författare har lämnat bidrag som spänner över ett stort antal områden med relevans för svensk naturresurspolitik. Denna tvärvetenskapligt upplagda debattskrift har som framhållits i inledningsavsnittet av Emin Tengström en ambition att belysa frågor kring svensk miljö- och naturresurspolitik inför 90-talet både allsidigt och konkret. En mycket brokig skara författare har lyckats ganska väl med denna ambition. Ett genomgående tema i uppsatserna är en diskussion om förändringen av själva problemuppfattningen i naturresurspolitiken, något som betraktas som en nödvändighet för ett förverkligande av uppställda mål i framtiden.

Zoologiprofessorn Bengt Hubendick inleder skriften med en kort historik över debatten om miljö- och naturresurserna alltifrån verk av Platon fram till våra dagar. Historiken tar främst sikte på den brist på lyhördhet inför miljös reaktioner på våra ingrepp, som välkända författare som Rachel Carson och Georg Borgström givit uttryck för. Sociologen och humanekologen Britta Jungen ger i vissa avseenden en bättre och framför allt relevantare beskrivning av utvecklingen på miljö- och naturresursområdet genom att anlägga ett kretsloppsanalytiskt betraktelsesätt på problemen. Sålunda på-

pekas många miljö- och naturresurstillgångars kollektiva drag med en oklar äganderättsstruktur som väsentlig förklaring till att utnyttjandet av exempelvis luft och vatten inte är prisbelagt. Mer tveksamma blir emellertid de lösningar som skisseras i slutet av artikeln. Den något naiva diskussionen om internationella dragningsrätter som ett sätt att bätte fördela de ojämnt förekommande naturresurserna i världen är knappast trovärdig.

Malin Falkenmark ger som hydrolog en utmärkt beskrivning av vattnet som rörlig resurs med många användningsområden. Vattnets mångsidighet och inte minst dess egenskap att korsa administrativa beslutsgränser utgör en komplikation för en rationellt bedriven vattenpolitik. Den lagstiftning som reglerar vattnets användande i olika avseenden diskuteras. Härvid påpekas bl a den brist på samordning mellan mark och vattenfrågor som tidigare gällt. I förslagen till en ny plan- och bygglag och i vattenplaneringsutredningens förslag ser emellertid Falkenmark nya vägar till en bättre samordning av dessa frågor framförallt på kommunal nivå. Speciellt viktigt är därvid att en samordning mellan vattnets kvalitativa och kvantitativa egenskaper kan uppnås. En allmän förutsättning för en bättre hantering av vatten- och markfrågorna i framtiden är dock en väsentlig kunskapshöjning rörande dessa samband.

Energifrågorna ges av t f professorn Thomas B Johansson en ganska styvmoderlig behandling i ett kort avsnitt om effektiv energianvändning. Energiområdet är ett område där prissystemet har goda

möjligheter att fungera som ett effektivt resursstyrningsinstrument speciellt på lång sikt. Detta kan illustreras med att de kraftiga prishöjningar som skedde till följd av den s k oljekrisen i början på sjuttioalet ledde till ett minskat oljeberoende. En närmare analys av dessa anpassningsmekanismer hade passat väl in i detta avsnitt.

Jordbrukets speciella problem behandlas av professor Frank Petrini som pekar på de effekter på miljön som allt högre effektivitetskrav inom jordbruket lett till. Petrini uppehåller sig främst vid målkonflikten mellan effektivitet i produktionen och naturhänsyn och anvisar olika inriktningar av jordbrukspolitiken som kan leda till en mildring av denna målkonflikt. I ett avsnitt om naturresurspolitik i skogsbruket redovisar professor Mårten Benz skillnader i olika ägargrupperns avverkningspolitik. Virkesförrådet i privat-skogsbruket är således väsentligt större än de hos såväl bolagen som Domänverket, till följd av de senares högre avverkning. Den förhållandevis låga avverkningen i privatskogarna skylls till stor del på den hårt reglerande skogsvårdspolitiken som förts under senare år och nu hållit nere virkespriserna i producentledet. Benz förslag till förändringar i skogsvårdspolitiken går främst ut på att kraftigt minska antalet reglerande lagar och förordningar och låta marknadskrafterna styra prissättningen på skogsbrukets produkter. Ett genomförande av sådana åtgärder borde på sikt leda till en ökad avverkning inom privatskogsbruket, något som motsägelserfullt inte anses önskvärt med motivering att våra skogar plötsligt kan befinna sig i samma risksituation som tropiskskogarna (s 41).

Två avsnitt behandlar naturresurspolitiken utifrån, i alla fall för en ekonom, något okonventionell synvinkel. Det första av civilingenjören Lars Norberg, ger en vision av en ny industristruktur i Sverige med utgångspunkt från ett tänkt tidningsreferat 1995 av den då avgående Volvochefen Per Gyllenhammars avskedstal vid bolagsstämman. Den följsamhet till "den gröna rörelsens" ideal som Gyllenhammar här ikläds förefaller lämpligare att objektet i fråga själv får kommentera. Jag

är dock inte säker på att alla instämmer i den kulturrevolution som Norberg skisserar som lösningen på planeten Tellus problem i framtiden. Det andra avsnittet författat av Emin Tengström behandlar naturresurspolitik och kulturpolitik och här talas det i stället om en humanistisk renässans som en nödvändighet i en framtida naturresurshushållning. Effekterna av en sådan innebärande bli en "kritisk omprövning av dagens verklighetsbilder" blir emellertid först på lång sikt märkbara.

De trafikpolitiska frågorna får sin behandling av trafikforskaren Bo Persson som lämnar en detaljerad bild av transportpolitiken som en del av en konkret svensk naturresurs- och miljöpolitik realiserad omkring 1995. Här får man veta allt från hur godsbanor och industrispår skall dimensioneras till vilka städer som bör införa trådbussar. Det utbyggnadsprogram som skisseras för kollektivtrafiken ger inte bara fördelar på miljö- och energiområdet utan också en kraftig ökning av sysselsättningstillfällena. Något för regeringen att ta fasta på?

Den centrala frågan om hur uppställda mål på naturresursområdet skall förverkligas behandlas på ett traditionellt sätt av professor Harald Dickson i ett avsnitt om administrativa och ekonomiska styrmedel. För en ekonom innebär detta inte några nyheter. Det hade kanske varit önskvärt med en något utförligare diskussion om marknaden för tillståndsbevis, då tankegångarna kring detta "styrmedel" utgör det nyaste i den eviga styrmedelsfrågan på miljö- och naturresursområdet. Genom att tillåta innehavarna av koncessioner eller tillståndsbevis för viss miljöstörning rätt att inbördes handla med dessa rättigheter garanteras att de av myndigheterna uppställda totalkraven uppnås till lägsta samhällsekonomiska kostnad. Hur de rent praktiska arrangemangen runt detta skall lösas kan naturligtvis diskuteras. Denna typ av styrning har i begränsad form redan prövats i Sverige där koncessionsnämnden givit SUPRAS anläggning i Köping rätt att byta utsläpp vid en viss punkt mot utsläpp vid en annan punkt. Denna s k "bubbelmetod" har emellertid fått långt större användning i

den amerikanska miljövardspolitiken.

Debattskriften avslutas med ett avsnitt om forskning, information och diplomati av Göran Bäckstrand som visar på de svårigheter som det internationella arbetet på detta område brottas med. Bäckstrand poängterar särskilt önskvärdheten av ett större "diplomatiskt" engagemang från medborgarna innebärande att konflikterna görs tydligare och att deltagande i konfliktlösningarna säkras (s 72). Konkreta exempel på att en sådan strategi har haft framgång redovisas också.

Det sammanfattande intrycket av dessa inlägg i samhällsdebatten om svensk na-

turresurspolitik är något blandat. Kvaliteten på inläggen är högst skiftande och för dem som följt den tidigare debatten på detta område ges väl inga direkta nya synpunkter. Omfattningen på artiklarna tillåter inte heller en fullödlig presentation av de olika områdenas alla aspekter, något som naturligtvis inte heller varit avsikten. Som ett debattinlägg med en högst tvärvetenskaplig inriktning kan dock säkert många finna boken värd en läsning.

Fil dr *Krister Hjalte*
Nationalekonomiska institutionen
Lunds universitet